

Ambiorix

Auteur : Pieter Craenen

Omslagontwerp : Pieter Craenen

Omslagillustratie : Eén van de gereconstrueerde Gallische muren op de site van
Le Cheslé, Bérismenil. © Pieter Craenen

ISBN : 9789402118971

© Pieter Craenen

Ambiorix

Pieter Craenen

Inhoud

Woordje vooraf	7
Overzichtskaart	9
Detailkaart Atuatuca	10
I Mosa	13
II Bibraxa	41
III Nemetia	71
IV Tessala	101
V Lisa	123
VI Gemella	153
VII Atuatuca	181
VIII Epiloog	227
Addendum I De legioenen	233
Addendum II De slag aan de Sabis	257
Addendum III De stad van de Atuatuken	279
Addendum IV Atuatuca en de Eburonen	285
Addendum V Een rondrit langs de locaties	315
Bibliografie	323

Woordje vooraf

Waar ligt de Sabis, het riviertje waar de Nerviërs het opnamen tegen de legioenen van Julius Caesar ? Waar ligt het mysterieuze Atuatuca, waar het Veertiende Legioen door de Eburonen werd uitgemoord ?

Deze historische roman voert je meer dan tweeduizend jaar terug in de tijd, naar het land dat Caesar 'Belgica' noemde. Naar een tijd dat de ruwe en toch gesofisticeerde Keltische wereld de confrontatie aanging met de Romeinse veroveraars.

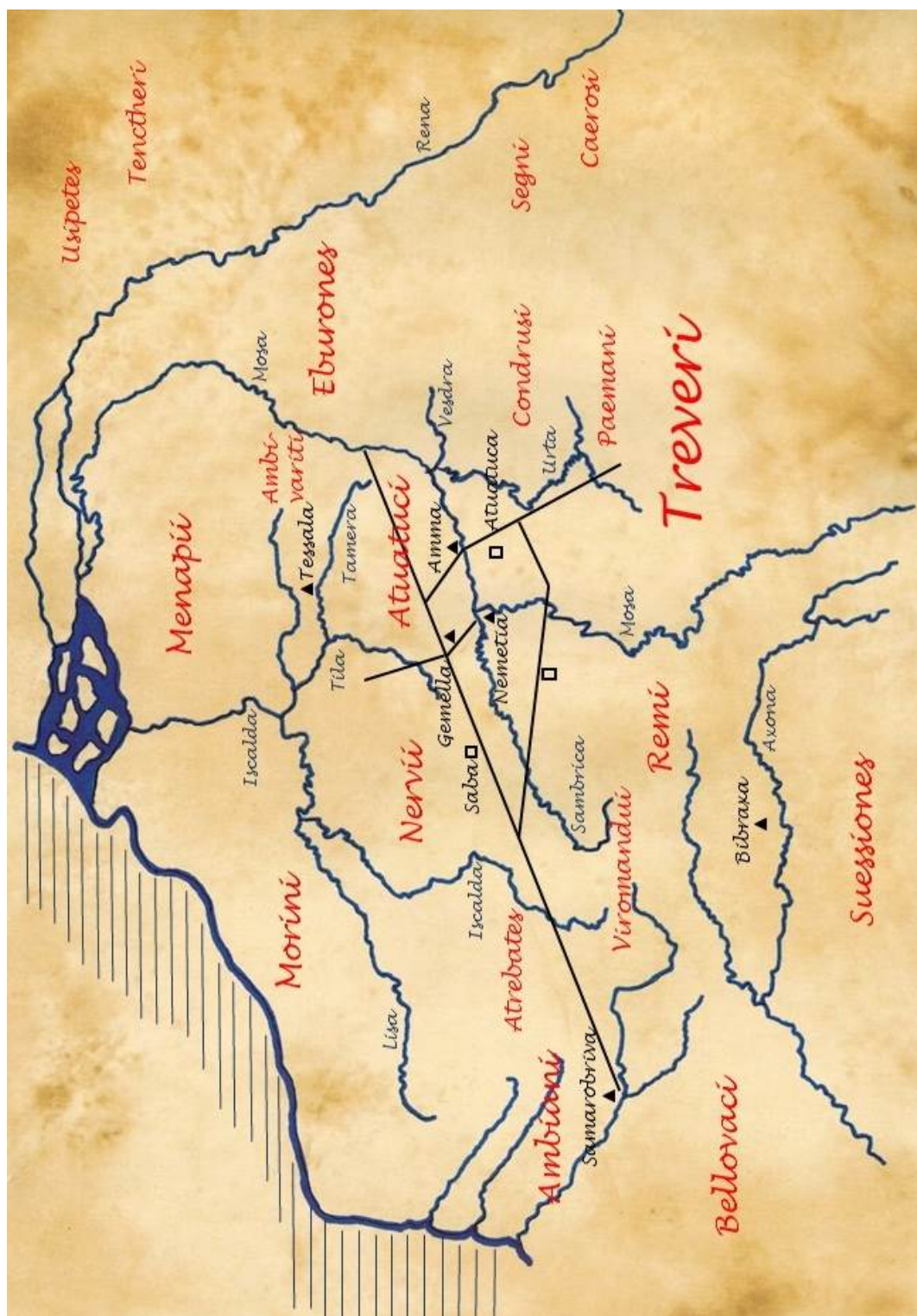
Maar bovendien ga je mee op zoek naar de plaatsen die Caesar zo gedetailleerd heeft beschreven, en die bij velen tot de verbeelding spreken : de Sabis, de stad van de Atuatuken, de kampen van Cicero en van Labienus, Atuatuca en de vallei van het Veertiende Legioen.

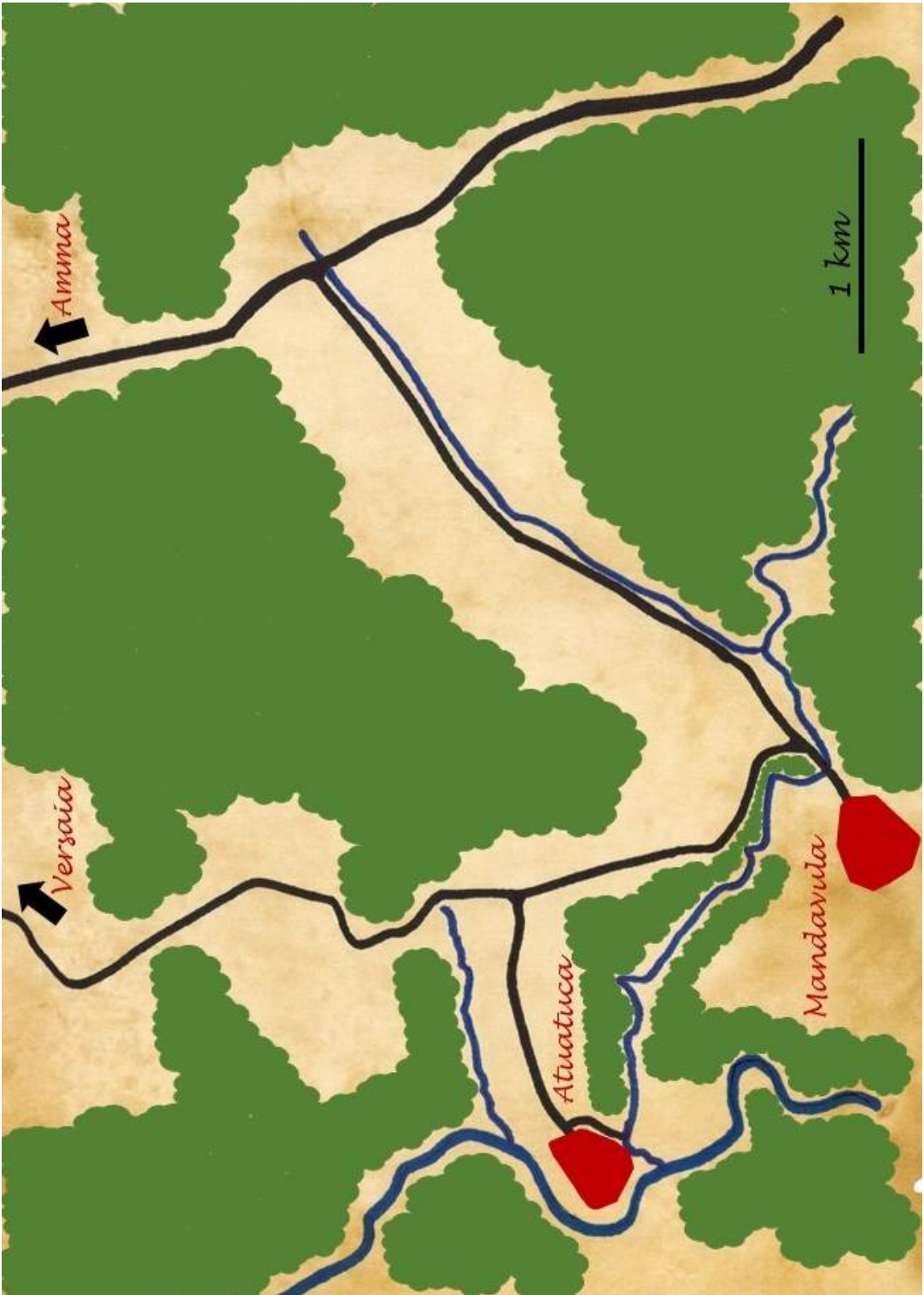
Dit boek is gebaseerd op de verslagen van Julius Caesar. Wie niet vertrouwd is met de legioenen van Caesar en met hun Keltische tegenstanders, vindt hierover de nodige informatie in Addendum I van dit boek. Je kunt dit dan best ook vooraf lezen.

De namen van de rivieren zijn de oorspronkelijke Keltische namen, voor zover ze gekend zijn. Een beperkt aantal is fictief, en dan wordt dit ook vermeld. De plaatsnamen, dat is een ander verhaal. De meeste zijn verzonnen omdat men de oude namen niet meer kent, en ik laat het aan de lezer over om aan de hand van de naam en de beschrijvingen te achterhalen over welke streek of welk dorp het gaat. Het zijn allemaal werkelijk bestaande locaties. De weinige plaatsnamen die uit het verslag van Caesar werden overgenomen, worden wel verklaard.

Mijn dank gaat uit naar Evi Vanbrabant, Hilde Tops en Frédéric Verbruggen voor hun kritische lezing van het boek, en voor hun al even kritische bezoek aan de beschreven locaties.

Opgedragen aan mijn gezin : mijn echtgenote Erika Van Clemen en onze kinderen Willem en Katelijne.

I

Mosa

Lente, het jaar 58 voor Christus

De Keltische wereld wordt al sinds mensenheugenis gekenmerkt door landbouw, ambacht, handel en een niet aflatende rivaliteit tussen de stammen. Ze bestrijden elkaar voortdurend om heerschappij, rijkdom of een simpele vete. Het gevecht is voor de mannelijke bevolking de gelegenheid bij uitstek om hun moed, kracht en meesterschap met de wapens te bewijzen. Sinds enkele jaren nu leeft het stammenverbond ten westen van de Rena¹ in de ban van een bitsige machtsstrijd met als inzet het opperkoningschap. Een machtsstrijd die zowel op het politieke als op het strijdtoneel wordt gevoerd. De toenemende druk van de Sueben in het oosten, de Daciërs in het zuidoosten en de Romeinen in het zuiden brengt enkele volksverhuizingen op gang. Een Suebische invasiemacht verslaat de troepen van de Zuid-Gallische coalitie en neemt bezit van een groot gebied ten westen van de Rena. Onheilsbodes kondigen het einde aan van de eeuwenoude Keltische beschaving.

Het doffe geroffel van de paardenhoeven deed de vogels uit het struikgewas opvliegen. De ruiter die zijn klein maar stevig gebouwd paard over de weg voortjoeg, was een slanke jongeman met lang blond haar en een beginnende snor. Hij droeg een groene mouwloze tuniek over een rood linnen hemd, een bruine broek waarvan de pijpen met riempjes om de enkels waren gebonden, en lederen schoenen. Om zijn middel droeg hij een lederen riem. Aan een tweede riem, gemaakt van ijzeren schakels, hing op zijn rechterheup een schede met een slagzwaard van meer dan een halve manslengte. Om zijn hals droeg de jongeman een gevlochten bronzen torque², om zijn beide polsen een kunstig bewerkte bronzen armband. Hij zat in een vreemd gevormd zadel met achteraan twee grote verticale uitsteeksel, terwijl vooraan twee gelijkaardige steunen schuin omhoog voor de dijbenen uitstaken. Het zadel had geen stijgbeugels, de jonge ruiter knelde

¹ De Rijn.

² Keltische halsring.

zijn benen tegen de romp van het paard. Een ronde ijzeren helm met wangplaten bengelde aan één van de achterste zadelknoppen. Achter het zadel lag een opgerolde dikke wollen mantel met een tartanpatroon.

Hij was een Kelt en behoorde tot de stam van de Atuatuken die een gebied bewoonden dat zich uitstreckte van de Tila³ in het westen tot de Mosa⁴ in het oosten en van de Tamera⁵ in het noorden tot over de Sambrica⁶ in het zuiden. Hij was één van de vele boodschappers die door de koning naar alle uithoeken van het land waren gestuurd om de strijdbare mannen op te roepen voor een gewapende landdag.

De ruiter hield zijn paard in. De weg dook een vallei in tussen een aaneenschakeling van kleine met hagen afgeboorde akkers aan de ene kant en een weiland met langharige runderen aan de andere kant. Verderop, achter een langgerekte aarden wal met een houten schutting, stak het enorme strooien dak van een hoeve af tegen het frisse lentegroen van het eikenbos.

Op één van de akkers waren een drietal mannen en een vrouw aan het werk tussen de jonge gewassen. Hij zag dat één van de mannen hem in het oog had gekregen en iets tegen de anderen zei. Onmiddellijk lieten ze hun werktuigen vallen en grepen ze de korte speren die vlakbij tegen een muurtje stonden. Het groepje stapte op de ruiter toe, die afsteeg om te tonen dat hij geen kwade bedoelingen had.

De oudste van het groepje trad naar voren.

“Gegroet, reiziger”, zei hij, “Ik zie dat U Uw zwaard in de schede laat. U bent welkom in mijn woning voor een maaltijd en een bed, als U mij vertelt wat het doel van Uw reis is.”

De jonge ruiter knikte dankbaar.

“Ik zal met veel plezier op Uw aanbod ingaan. Straks valt de nacht en dan heb ik liever een dak boven mijn hoofd.”

Hij nam het paard bij de teugels en volgde het groepje naar de hoeve. Voorlopig repte hij met geen woord over de boodschap die hij moest overbrengen. De Keltische gastvrijheid gebod dat de gastheer pas na de maaltijd naar zijn identiteit en naar zijn verhaal zou vragen.

De hoeve bestond uit een groot rechthoekig hoofdgebouw met manskasse muren en een gigantisch strooien dak dat over de voordeur heen golfde, en uit enkele stallen, schuurtjes op palen en een grote broodoven. Het geheel lag binnen een aarden wal met een schutting van gepunte palen en een poort van gevlochten stammetjes, en was omringd door een gracht. Op het erf lagen enkele harige

³ De Dijle.

⁴ De Maas.

⁵ De Demer.

⁶ De Samber.

varkens roerloos in de schaduw, een paard kwam nieuwsgierig boven een staldeur kijken. De nerveus scharrelende kippen en de vredig rondwaggelende ganzen stoven plots met veel kabaal uit elkaar toen enkele grote honden blaffend op het groepje kwamen toegesprongen.

De woning waar ze binnenstapten was niet meer dan één grote ruimte van ongeveer veertig bij vijftientwintig voet. In het midden, op een langwerpige lemen verhoog dat met stenen was afgeboord, brandde een vuur tussen twee aardewerken bokken waarop een braadrooster rustte. De vloer was bedekt met riet. Aan de enorme palen die het dakgebinte schraagden, hingen grote ovalschilden, kleurrijk beschilderd en met in het midden een langwerpige met ijzer beslagen knop. Verspreid tegen de lemen buitenmuren lagen hooizakken met huiden en dekens voor zeker een dozijn mensen, overal hingen er kledingstukken aan spijkers, de legplanken tegen de muren lagen er rommelig bij. Her en der stonden opbergkoffers, houten vaten en grote potten. Er stond een weefgetouw en een lange lage tafel vol aardewerken potten en kommen. Boven het vuur hing een ketting voorzien van een getand hangijzer om de kookketel op verschillende hoogtes te kunnen hangen, en aan een houten rek ernaast hingen repen gezouten vlees te drogen.

Het gaf allemaal een bijzonder rommelige indruk. Toch was het er verrassend licht door het vuur, de olielampen en de kleine ramen die afgedicht waren met doorschijnende varkensblazen.

Twee jonge vrouwen zaten geknield aan de tafel vlees te snijden terwijl ze honderduit babbelden en lachten. Ze waren gekleed in een kleurrijke jurk tot halweg de kuit, op het middel bijeen gehouden door een lederen riem. Hun lange blonde haren waren losjes achter het hoofd samengebonden. Allebei droegen ze een fraaie halsketting van koraal en armbanden van blauw, paars en geel glas. Ze keken even op toen het groepje de woning betrad, maar zetten dan hun vrolijke conversatie ongegeneerd verder.

Eén van de jonge kerels die mee naar binnen was gekomen, begon het vuur op te rakelen en legde er nog wat hout op. De oudere man die het woord had gevoerd, nodigde de gast uit om op een stapeltje huiden bij het vuur plaats te nemen. Al gauw zat de jonge boodschapper met een beker troebel tarwebier in de hand geamuseerd te luisteren naar het verhaal van de boer, die een geboren verteller bleek te zijn. Hij babbelde honderduit over zijn familie, over zijn voorouders, over de veldslagen waaraan hij had deelgenomen. Hij bewoonde de hoeve met zijn vrouw, zijn twee zonen en hun gezin, een dochter die nog niet was uitgehuwelijkt, en twee arbeiders. Voor één van zijn zonen zouden ze weldra een huis bouwen binnen de omheining, die erop voorzien was dat de hoeve zou uitgroeien tot een kleine familienederzetting. De oogst was goed geweest vorig jaar, en hij hoopte

dat de nieuwe zomer evenveel voorspoed zou brengen. En of de reiziger geen interesse had om een goed paard te kopen ?

De spraakwaterval werd onderbroken door één van de vrouwen, die hen er attent op maakte dat het eten klaar was.

Intussen waren alle bewoners binnengekomen en namen ze vrolijk babbelend plaats op de huiden rond de lage tafel. De vrouwen gingen naast hun man zitten, de gast naast de gastheer, de kinderen palmden één uiteinde van de tafel in, de arbeiders hadden hun plaats aan het andere uiteinde. De eenvoudige maaltijd bestond uit brokken varkensvlees gekookt in een soep en opgediend in een diep aardens bord met een homp brood erbij, terwijl er overvloedig tarwebier werd geschonken. Het was een drukke bedoening aan tafel, er werd volop gebabbeld, gelachen en zelfs even gezongen.

Terwijl iedereen zich na de maaltijd weer naar zijn taken repte en de rust in het huis enigszins terugkeerde, zette de jonge reiziger zich op uitnodiging van de boer weer bij het vuur. Hij veegde zijn mes af aan een klein stuk honden huid dat zijn gastheer hem had toegestoken, liet gewillig toe dat zijn drinkbeker weer werd gevuld, en stak van wal.

“Ik ben Vertico, en ik ben zeer vereerd dezelfde naam te dragen als onze grote koning”, begon hij plechtig. Hij kuchte even en ging dan verder : “Verticorix heeft mij en vele anderen erop uitgestuurd om aan alle Atuatuken een boodschap over te brengen. Al drie dagen ben ik onderweg, en overal waar ik hoeves en dorpen passeerde, heb ik halt gehouden om de boodschap van de koning mee te delen. En overal heb ik gezegd dat de mannen die over een paard beschikten, op hun beurt naar de dorpen en de hoeves in de buurt moesten trekken om het verder te vertellen. Ook aan U vraag ik, aangezien U over paarden beschikt, om Uw zonen en Uw arbeiders erop uit te sturen. Alle Atuatuken moeten dit horen.” Hij pauzeerde even en nam een slok bier.

“Verticorix roept alle volwassen mannen bijeen op de dag die volgt op de volle maan. In Nemetia zal dan een gewapende landdag worden gehouden.”

De boer keek hem verrast aan. Een gewapende landdag, dat betekende oorlog !

“Zo, Verticorix trekt weer ten strijde”, mompelde hij voor zich uit. Dan keek hij zijn jonge gast opnieuw aan. “Was jij er al bij toen we vorig jaar de Condruzen en de Paemanen in de pan hakten ? Je bent nog jong hè.”

Vertico knikte.

“Ik was erbij.” Hij stroopte zijn linkermouw op en toonde een litteken schuin over zijn onderarm. “En ik was er bijna een hand kwijtgeraakt.”

De boer grinnikte.

“Was je nog te klein om je schild deftig vast te houden ?”

Hij stond recht om nog wat hout op het vuur te gooien.

“En waar trekken we nu naartoe ? Naar de Ambivariten veronderstel ik ?”

“Neen”, zei Vertico, “Naar de Eburonen.”

De oude boer bleef pal staan, met enkele houtblokken nog in de armen.

“De Eburonen ? Is hij gek geworden ?”

Quintus Larcius wreef zich in de handen van plezier. Drie dagen eerder had hij bij de Remen vernomen dat de Atuatuken een landdag hielden, en hij was onmiddellijk doorgereisd. Gisterenavond had hij de stad bereikt en zijn kamp opgeslagen op de voor een handelaar ideale plaats : vlakbij de brug die de hoofdweg over de Sambrica leidde. De landdag zou pas morgen starten, maar nu al stroomde het volk toe. En dat betekende ‘zaken doen’ !

Quintus was een gewiekste handelaar uit Massilia⁷, een kuststad in Gallia Transalpina⁸, het zuidelijke deel van Gallia dat al ruim zestig jaar in Romeinse handen was. Elk jaar in de lente trok hij noordwaarts naar het territorium van de Galliërs, zoals deze Kelten door de Romeinen werden genoemd, met een konvooi wagens volgeladen met Romeinse en Griekse goederen. In tegenstelling tot de meeste van zijn collega’s beperkte hij zich niet tot het rijke zuiden van Gallia, maar trok hij zo snel mogelijk naar de meer noordelijke contreien waar hij steevast als één van de eersten aankwam. Van daaruit trok hij dan over het uitgebreide wegennet van stam naar stam, en bij voorkeur van stad naar stad, opnieuw richting zuiden. In de zomer bereikte hij zo weer Massilia, de wagens nu volgestouwd met Gallische goederen. Dat waren dan vooral prachtige juwelen in goud, brons en gekleurd glas en kunstig versierde gebruiksvoorwerpen, alom geprezen door de gegoede Romeinse burgerij die dweept met de fijne Gallische kunst. Hij kocht ook zoveel mogelijk sagi⁹, zware wollen mantels die door de Gallische vrouwen werden geweven en die in Massilia bijzonder gegeerd waren omwille van hun uitmuntende kwaliteit. Tegen het einde van de zomer trok Quintus Larcius dan opnieuw doorheen Gallia, ditmaal om in de vruchtbare leemstreken van het noorden het graan in te kopen dat de immer groeiende Romeinse steden zo hard nodig hadden en dat door de Galliërs op grote schaal werd verbouwd.

Na al die jaren van bijna onophoudelijk reizen over de Gallische wegen kende Quintus Larcius het land en zijn bevolking goed. Hij had alle steden bezocht en was bij de meeste koningen te gast geweest. En hij was ze gaan waarderen, de Galliërs. Het waren helemaal geen wilde barbaren zoals men in Rome al te

⁷ Marseille. Massilia is de Latijnse naam voor de oorspronkelijk Griekse kolonie Massalia.

⁸ ‘Gallië aan de overzijde van de Alpen’, gezien vanuit Rome. Er was ook Gallia Cisalpina, ‘Gallië aan deze zijde van de Alpen’ of het oorspronkelijk Keltische Noord-Italië.

⁹ Meervoudsvorm van ‘sagus’, een Keltische zware wollen mantel vaak met geruit patroon.

makkelijk placht te zeggen. Het waren weliswaar geduchte en woeste krijgers, maar tegelijkertijd stonden landbouw, techniek en kunst op een zeer hoog niveau. Zijn konvooi bestond telkens uit een tiental grote vierwielige huifkarren getrokken door ossen. De menners waren jongelingen uit de streek van Massilia, die voor weinig geld bereid werden gevonden om van de lente tot de herfst van huis weg te zijn. Hij had ook zes verkopers in dienst die zijn mediterrane waren aan de man brachten en de Gallische goederen inkochten. Meestal werd er geruild met lokale handelaars, maar een landdag was dé gelegenheid bij uitstek om de koopwaar rechtstreeks aan de toekomstige gebruikers te verkopen. Uiteraard aan de prijzen die de Gallische handelaars ervoor zouden vragen, wat dus een aanzienlijke meeropbrengst voor hem betekende.

Voor zijn beveiliging had Quintus Larcius een dertigtal ruiters geronseld bij de Arverniërs, een machtige Gallische stam wier gebied grensde aan Gallia Transalpina. De meeste van deze huurlingen waren ook de afgelopen jaren al meegekomen en hij wist dat hij ze tot op zekere hoogte kon vertrouwen, zolang hij ze maar voldoende betaalde. Bovendien verstonden de meesten onder hen verscheidene woorden Latijn. Vooral Vercassivellano, de leider van het Arvernische gezelschap, kon zich behoorlijk uit de slag trekken met de taal van Roma, en Quintus zette hem dan ook in als zijn tolk.

Quintus Larcius sloot even de ogen toen hij de zalige warmte van de zon op zijn gelaat voelde. De frisse ochtend zou weldra plaats maken voor een warme lentedag. De menners en de huurlingen waren onder leiding van de verkopers volop bezig om drie verkoopstanden op te zetten. Enkele luidruchtige Galliërs stonden er al op te kijken, druk gesticulerend en wijzend naar koopwaar die hen blijkbaar interesseerde. Hij had heel wat bij : koralen, ruwe halfedelstenen, blokken onbewerkt gekleurd glas, verfstoffen en exotische kruiden, Grieks aardewerk, ... Voor wie het kon betalen had hij drie karrenvrachten wijn bij, die hij zo duur mogelijk zou verkopen. Hij wist maar al te goed dat ze er dol op waren...

Hij riep enkele van zijn huurlingen bij zich en vertrok voor een verkennende wandeling door de vallei. Hij negeerde de nieuwsgierige blikken en het gefezel, hij was er gewend aan geraakt. Hij viel op tussen de Galliërs, dat beseftte hij maar al te goed. Bij de Romeinen was Quintus Larcius al niet van de grootsten, maar de Galliërs staken stuk voor stuk met kop en schouders boven hem uit. Zij droegen hun blonde, bruine of koperkleurige haren halflang tot ver over de schouders, soms samengebonden of in vlechten. Hijzelf had de donkere haren die zijn kale schedel omkransten kortgeknipt zoals het een vooraanstaande Romeinse burger betaamde. Hij was gekleed in een blauwe tunica tot net onder de knieën met een lederen riem onder zijn gezette buik. De Galliërs droegen allemaal een braca, een lange broek. Eigenlijk moest hij toegeven dat die braca, net zoals het gesloten

Gallische schoeisel, best wel handig was in deze noordelijke contreien, maar hij kon het niet maken om zijn traditionele Romeinse klederdracht omwille van het comfort te verloochenen. Als de burgers van Massilia zouden horen dat hij ‘barbaarse’ kleren droeg... De enige toegeving die hij deed, was de sagus die hij over zijn schouders had geslagen, maar de Gallische mantel was bij de Romeinen al helemaal ingeburgerd.

Terwijl hij met zijn escorte tussen het rumoerige volk slenterde, gleed zijn blik over de kale rotshellings naar de stad hoog boven hem. Quintus Larcius had al heel wat Gallische vestingen gezien, en telkens weer moest hij toegeven dat de ligging goed was gekozen. Dat gold ook voor Nemetia. De stad lag aan de samenvloeiing van de Sambrica en de Mosa. De Mosa, die ter hoogte van Nemetia rond deze tijd van het jaar bijna vierhonderd voet breed was, vormde een belangrijke handelsroute die door het land van verscheidene stammen naar de zee kronkelde. Net voor ze samenvloeiden, de Mosa vanuit het zuiden en de kleinere Sambrica vanuit het zuidwesten, omsloten de rivieren een rotsplateau met steile wanden die tot driehonderd voet boven de beide valleien uitrezen. Het was op die rots dat de voornaamste stad van de Atuatuken lag. Ze was niet echt groot, maar het glooiende, grillig gevormde plateau van ongeveer veertienhonderd bij zevenhonderd enkele passen bood toch plaats aan heel wat huizen, ateliers en voedselopslagplaatsen. De oude burcht had zich ontwikkeld tot een handels- en ambachtencentrum, en het was hier dat de Atuatukse koning hof hield.

Quintus Larcius kende Nemetia, en hij wist dat de stad ook een sterke vesting was. Behalve aan de kant van de Mosa, waar de hoge rotsen recht uit het water van de rivier oprezen en elke binnendringing onmogelijk maakten, werd de stad beschermd door een hoge stenen wal, één van de vele types van de murus gallicus¹⁰ die Quintus al was tegengekomen. De muur van Nemetia was minstens vijf passen dik en opgebouwd rond een stevige structuur van dikke boomstammen die op een paslengte van elkaar in de grond waren verankerd en onderling met balken waren verbonden. Aan voor- en achterzijde had men tussen de boomstammen platte stenen gestapeld tot een gladde muur, en de ruimte ertussen met steenpuin opgevuld. Bovenaan was de wal voorzien van een dekvloer van platte stenen en van een borstwering van gevlochten stammetjes. Aan de zuidkant van de stad, waar een smalle kam van nog geen tweehonderd voet breed de rots verbond met het aangrenzende plateau, stond een trapsgewijs opgebouwde dubbele muur die elke aanval vanaf het plateau moest kunnen weerstaan. De enige toegang tot de stad was een grote poort, geflankeerd door twee bastions die boven de poort met elkaar verbonden waren door een houten weergang. Het bevond zich aan de westzijde van de stad, boven de uitgestrekte vallei die door een laatste grote bocht

¹⁰ ‘Gallische muur’. Deze Latijnse term wordt ook vandaag nog gebruikt voor dit type vestingmuur.

van de Sambrica omarmd werd. De grote weg die vanuit het westen kwam, draaide de vallei in langs het noorden, over de brug, om dan de vallei te doorkruisen en langs de rotshelling naar de poort omhoog te klimmen. Tussen de brug en de samenvloeiing van de rivieren lag op beide oevers van de Sambrica de haven van Nemetia : een verzameling pakhuizen op palen, aanlegsteigers en ateliers waarrond een kleine handelsnederzetting was gegroeid.

De vallei van de Sambrica begon intussen al aardig op een wriemelende mierenhoop te lijken. De Atuatuken groepeerden zich per clan in afzonderlijke kampementen. Velen beschikten over kleine tenten gemaakt van huiden op een raamwerk van palen, waarin ze met enkelen konden overnachten. Anderen zochten een slaapplek onder een kar of gewoon in open lucht. Er werden vuren aangelegd, dieren werden verzameld in provisorische kralen of vastgebonden aan struiken en karren, er werd muziek gemaakt. De meeste mannen hadden hun gezin meegebracht, want op zo een landdag viel er heel wat te beleven, en in de eerste plaats kon er verkocht en gekocht worden. Boeren brachten hun mooiste runder- en hondenhuiden mee, geverfde wol, kleurrijke mantels die de vrouwen tijdens de winterperiode hadden geweven, en paarden, schapen, runderen, jonge honden en pluimvee. De wapensmeden konden hopen op een goede omzet gezien er een oorlog voor de deur stond en hadden massa's zwaarden, speren en helmen meegebracht. Ook de kunstsmeden waren present met gouden en bronzen torques, sierlijk bewerkte sluitspelden, arm- en enkelbanden, bronzen en koperen kannen. Er waren handelaars met aardewerk, geëmailleerde en glazen armbanden, kleding, kleurstoffen en zout. Er waren schildenmakers, leerbewerkers met zadels en schoeisel, wagenmakers, kuipers en zelfs botenbouwers.

Quintus Larcius hield halt bij een menigte die stond te kijken naar enkele mannen die trachtten een karrenwiel zo ver mogelijk weg te werpen. Een boom van een kerel bukte zich en pakte twee van de spaken vast, zette zich schrap en begon moeizaam om zijn as te draaien, het zware wiel meesleurend, steeds sneller, drie, vier keer... Met een schreeuw liet hij het wiel los. Het plofte neer in het gras, net voorbij het verste stokje dat met een gekleurde reep stof aangaf wie daarnet het record had gevestigd. Een gejuich steeg op uit de menigte, de nieuwe recordhouder brulde het uit van plezier en stak zijn forse armen in de lucht. Fier liet hij zijn bicepsen rollen, en weer brulde hij vervaarlijk.

Enigszins verholten gluurde Quintus Larcius naar al die naakte gespierde torso's rondom hem. Hij wist hoe erg de Galliërs begaan waren met hun uiterlijk. Zowel de mannen als de vrouwen droegen graag kleurrijke kleding en schitterende juwelen, en ze besteedden overdreven veel tijd aan lichaamshygiëne. De vrouwen droegen hun lange haren vaak in kunstig gevlochten kapsels. De mannen deden ontzettend veel moeite om een mooi gespierd lichaam te hebben. Ze trainden

fanatiek met allerlei loop- en krachtoefeningen, ze epileerden zelfs hun borsthaar om hun torso zo goed mogelijk te laten uitkomen wanneer ze, enkel gekleed in hun broek, tussen het volk paradeerden. En telkens de gelegenheid zich voordeed, organiseerden ze wedstrijden om hun kracht en behendigheid te demonstreren. Dan werd er geworsteld, gegoid met karrenwielen of met onhandig lange boomstammen, zware stenen moesten getild of verplaatst worden, en er werd gevochten met houten zwaarden en stompe speren.

Quintus' handen gleden onbewust over zijn dikke buik. Wat in Massilia duidde op welstand was hier een teken van zwakte en luiheid. Hij liet het niet aan zijn hart komen. Hij was hier om zijn welstand nog te verbeteren. Hij draaide zich om en beende terug naar zijn verkoopstanden bij de brug.

Die avond zat Quintus Larcius geïntrigeerd te kijken naar het tafereel dat zich voor hem afspeelde. Als belangrijke gast had hij een ereplaats gekregen naast het houten platform waarop Verticorix met zijn gevolg had plaatsgenomen, langs de oever van de Sambrica. Tegen de achtergrond van de enorme massa Atuatuken die aan de voet van de rotshelling van Nemetia was samengestroomd, stond een schare druïden. Hun witte ceremoniële gewaden versierd met gouden borduursels en de fijne gouden kronen die ze voor de gelegenheid droegen, schitterden in het licht van de zon die stilaan achter de heuvels in het westen wegzakte. Vercassivellano had hem uitgelegd dat de druïden, wanneer het belang van de stam dat vereiste, hun rechtspraak moesten houden in aanwezigheid van de koning omdat deze moest toezien op de uitvoering van het vonnis.

De man die zonet was veroordeeld, was een clanleider die de belastingen die hij had geïnd, voor een groot deel had gebruikt om zichzelf te verrijken. Volgens de Arverniër moesten de belastingen worden aangewend ten voordele van de clan, zoals voor werving van cliënten om de macht en de invloed van de clan uit te breiden, voor het onderhoud van weduwen en invaliden, voor giften aan goden en druïden, en voor de belastingen aan de koning. Slechts een beperkt gedeelte kon de clanleider gebruiken om zijn status te onderstrepen, door zich bijvoorbeeld een ceremoniële strijdswagen of een rijkelijke wapenrusting aan te schaffen. Maar deze man had op grote schaal misbruik gemaakt van zijn positie, hij had gestolen van zijn eigen clanleden en zijn stam benadeeld. De druïden hadden hem zonet ter dood veroordeeld, en de executie zou onmiddellijk worden voltrokken.

Quintus zat ongemakkelijk te schuifelen op de huiden waarop hij had moeten plaatsnemen. Enigszins jaloers loerde hij naar de zware houten stoel van de koning op het platform. Het was de eerste stoel die hij bij de Atuatuken zag, en volgens hem kon het niet anders of ze was gekocht van een Romeinse handelaar. De Galliërs zaten immers altijd op huiden of dekens, de benen gekruist. Een

houding waarmee Quintus Larcius het bijzonder moeilijk had, en vanuit die houding rechtstaan zoals de Galliërs dat met gemak deden, lukte hem al helemaal niet.

Zijn ogen flitsten terug naar de man die op zijn dood stond te wachten. De vrouw van de veroordeelde, met twee kleine meisjes aan de hand, had afscheid mogen nemen van haar man en nu werd ze hardhandig weggesleurd. Ze vocht, ze krijste, de kinderen huilden hartverscheurend.

Quintus voelde een ongemakkelijke spanning opwellen. De veroordeelde was blijven staan, fier rechtop, met twee forse Galliërs aan zijn zijde die hem bij de armen vastnamen. Een derde kwam achter hem staan, legde hem een lus om de hals, stak er een stok in en draaide hiermee tot het touw om de nek van de veroordeelde sloot. Hij wachtte. De onfortuinlijke clanleider verroerde geen vin, hij slikte moeilijk. De menigte was muisstil. Alle ogen waren gericht op het houten verhoog van de koning.

Verticorix rees langzaam recht, keek even naar de druïden, richtte zijn blik dan op de veroordeelde, maar sprak geen woord. Een buizerd riep klaaglijk boven het tafereel alsof hij treurde om het lot van de man. Dan hief Verticorix zijn armen in de lucht en riep hij uit alle macht "ATUATUCA !"

Het geluid rolde over de menigte en weerkaatste tegen de rots van Nemetia. Vercassivellano boog zich naar Quintus Larcius.

"Hij richt zich nu tot het volk. Hij zal waarschijnlijk zeggen dat de straf gerechtvaardigd is voor iemand die zijn eigen volk bedriegt."

Quintus reageerde niet, hij verstond niets van wat de Gallische koning zei maar hij luisterde onbeweeglijk naar het indrukwekkende stemvolume van de man die duizenden mensen toesprak. Vol ontzag keek hij op naar het rood aangelopen gezicht en de reusachtige gestalte van de koning.

Het werd weer stil. Opnieuw keek Verticorix naar de veroordeelde, die nog steeds door zijn wachters bij de armen werd vastgehouden.

Een korte knik naar de beul. De stok draaide langzaam verder, het touw begroef zich in de hals van de man. Die verweerde zich niet, zijn hoofd zakte omlaag, zijn gezicht leek op te zwellen en liep rood aan, krampachtig trachtte hij met zijn open mond nog lucht te happen, zijn ogen puilden uit hun kassen, zijn handen werden vuisten, zijn armen trilden. De beul werkte traag, het leek een eeuwigheid te duren. Plots zakte de veroordeelde in elkaar, Quintus Larcius voelde een koude rilling toen hij de indruk kreeg dat hij de nek had horen kraken. De twee wachters vingden de man op. De beul trok met een ruk aan de stok het hoofd achteruit en draaide nog enkele slagen. De wachters namen nu elk een uiteinde van de stok over en sleepten de geëxecuteerde zo tot voor de druïden. Een van hen knielde neer, legde zijn oor op de borst van de clanleider, stond weer recht en knikte naar de koning.

Terwijl de wachters de dode man wegsleepten, brulde Verticorix opnieuw iets naar de menigte. Gejuich steeg op uit de massa, de mensen stonden recht en begonnen door elkaar te lopen. Vragend keek Quintus Larcus naar zijn tolk.

“Dat was de laatste rechtszaak. Nu kunnen we gaan eten”, zei Vercassivellano droogweg.

Even later reden Quintus Larcus en Vercassivellano achter het gevolg van Verticorix aan. De koning had de Romein uitgenodigd voor een maaltijd in zijn ambtswoning in Nemetia. Voorzichtig stuurden ze de paarden langs het steile pad dat naar de toegangspoort leidde. De mensen die te voet naar de stad terugkeerden, gingen eerbiedig opzij staan om het gevolg van hun koning door te laten.

Toen ze de poort bereikten, keek Quintus even op naar de gewapende wachters die op de gaanderij en op de bastions stonden opgesteld. Hij was hier al vaker geweest en hij wist hoe belangrijk deze stad voor de Atuatuken was. Hier zetelde hun koning en het was hun belangrijkste handelscentrum. Gallische, Britse, Romeinse, Griekse handelaars, reizigers uit het verre noorden of van over de Rijn kwamen hier door de poort. Hier kwamen de gezanten van de clans en van de andere stammen de stad binnen. Toch kon Quintus met moeite een glimlach onderdrukken. Die Galliërs zouden dringend eens in Roma moeten gaan kijken...

Hij draaide zich in het zadel om naar Vercassivellano.

“Morgen zullen we eens bij de ateliers in de stad langsgaan.”

De Arverniër knikte instemmend. Net als Quintus Larcus wist hij dat de smeden van Nemetia een uitstekende reputatie hadden.

De volgende ochtend kon Quintus Larcus tevreden terugblikken op een geslaagde avond. Behalve een rijkelijke maaltijd had het hem een goedgevulde beurs opgeleverd. De koning had immers enkele amforen wijn besteld, die Quintus Larcus zonder dralen had laten aanrukken, en Verticorix had betaald met gouden munten met de beeltenis van een paard.

Onder een grauwe hemel slenterde Quintus nu met zijn lijfwachten door de vallei, langs de kampementen waar hier en daar nog een vuur smeulde. Overal lagen restanten van het feest dat hier de avond voordien was losgebarsten. Kookpotten met etensresten, hompen vlees die nog aan een spit zaten geregen, bierkruiken en bekers, kledingstukken, een verbrande tent. Hier en der lagen Galliërs hun roes uit te slapen onder een deken. Een groepje mannen en vrouwen slenterde voorbij in de richting van de rivier om er te gaan baden. Een halfnaakte en zichtbaar dronken vrouw uit het groepje keek hem brutaal aan en begon luidkeels te lachen. Quintus keek even op naar Vercassivellano die naast hem liep, maar die haalde zijn schouders op en liep verder.

“Wat gebeurt er vandaag ?” vroeg Quintus, terwijl hij hem met snelle passen probeerde bij te benen.

De blonde Arverniër trok zijn mantel dicht toen er een kille vochtige wind opstak, en antwoordde : “Wanneer de zon op zijn hoogste punt staat, begint de vergadering over de oorlog tegen de Eburonen. Vanavond is er dan een offerfeest ter ere van de goden, en morgen worden er spelen gehouden. De dag daarna zullen ze zich waarschijnlijk klaarmaken om naar het land van de Eburonen te trekken.”

Verbaasd keek Quintus Larcius op naar zijn tolk.

“Maar als iedereen, zelfs wij als buitenstaanders, weet wanneer de Atuatuken tegen de Eburonen zullen optrekken, dan komen de Eburonen zelf dat toch ook te weten ?”

“Ja”, antwoordde Vercassivellano, “En dan ?”

“Maar dan gaan die toch klaarstaan om de Atuatuken op te wachten ?”

“Ja, en dan ?”

“Maar...” Quintus zweeg en schudde meewarig het hoofd.

“Dan zal het tenminste een echte strijd zijn, en geen plundertocht waarmee weinig eer te rapen valt”, verduidelijkte Vercassivellano, toen hij merkte dat Quintus Larcius het niet had begrepen.

Verticorix was een man van vooraan in de veertig, en zelfs naar Keltische normen had hij een indrukwekkende gestalte, groot en breedgeschouderd. Zijn ruige, doorgroefde gezicht maakte hem nog imponerender. Zijn lange blonde haren waarin het grijs begon door te schemeren droeg hij meestal samengebonden in een staartje, hij had een hangsnor tot op zijn kin. Zijn eigenlijke naam was Vertico. ‘Rix’ was de titel die hij aan zijn naam had mogen toevoegen nadat hij eerst tot clanleider en later tot koning was verkozen. Hij kon terugblikken op een goed leven. Als handelaar met connecties bij verscheidene stammen had hij een fortuin weten te vergaren waarmee hij een flink cliënteel van getrouwen en schuldenaars had kunnen uitbouwen. Dank zij hen was hij verkozen geweest tot leider van zijn clan, op één na de grootste van de stam. Vanuit deze machtspositie had hij zijn aanhang verder uitgebreid en uiteindelijk was hij erin geslaagd om een belangrijke fractie in de volksvergadering achter zich te scharen.

En toen was er de inval van de Eburonen geweest, nu anderhalf jaar geleden. Eigenlijk had Verticorix zijn verkiezing tot koning aan deze nieuwe vijanden te danken, nadat zijn voorganger het verlies van een groot deel van de bevolking en van de helft van het territorium met zijn leven had moeten bekopen. Vrijwel onmiddellijk had Verticorix toen ten strijde moeten trekken tegen enkele binnenvallende Nervische clans die hadden getracht te profiteren van de

verzwakte positie van de Atuatuken. Een grote inval was er echter niet gekomen omdat de Nerviërs te zeer verwickeld waren geweest in een interne machtsstrijd om als blok te kunnen optreden, en Verticorix had de ongeorganiseerde aanvallers vrij makkelijk kunnen terugdrijven.

Later had hij nogal impulsief het verbond van Paemanen en Condruzen aangevallen, twee kleine buurstammen in het oosten die hij op korte termijn had weten te onderwerpen. Dat de machtige Treveren, die ook hun oog op beide Ardense stammen hadden laten vallen, op dat moment druk bezig waren geweest om de opdringerige Sueben van hun grondgebied te houden, was een meevaller geweest. Eigenlijk had hij tijdens zijn kort koningschap al ontzettend veel geluk gehad, maar zelf was hij ervan overtuigd dat de stam de recente successen helemaal aan hem te danken had. En zo dacht ook de meerderheid van de stemgerechtigde mannelijke bevolking erover, ze droegen hun koning op handen en bewonderden zijn vurig en soms agressief temperament. Dat hun leider niet echt uitblonk in doordachte beslissingen stoorde hen niet, op enkele meer kritisch ingestelde clanleiders na.

Verticorix vond dat de tijd nu was gekomen om wraak te nemen op de Eburonen. Hij kon hierover echter niet zelfstandig beslissen. Dat moest de volksvergadering doen, waarvoor hij alle volwassen mannen van de stam naar hier had laten komen. Aan hen zou hij zijn plan moeten voorleggen, hij zou bijna veertigduizend mannen moeten overtuigen, waarvan uiteindelijk iedereen, met uitzondering van de ouderlingen, de invaliden en de zieken, ten strijde zou moeten trekken.

Vanuit zijn positie aan de zijkant van het houten platform aan de Sambrica gleed zijn blik over de menigte die onder het grijze wolkendek was samengestroomd. Een opwelling van trots schoot door hem heen. Hij was fier op deze mannen, de boeren, handelaars en ambachtslieden die geduchte krijgers werden telkens wanneer het belang van de stam dat vereiste.

Zijn blik gleed verder naar de man die nu in zijn plaats in het middelpunt van het gebeuren stond. Hij was één van de oudere clanleiders, door zijn collega's verkozen tot voorzitter van de volksvergadering. Zonet had hij kort en krachtig het doel van de vergadering aan de menigte uitgelegd en de geldende regels herhaald. Een pro forma gebeuren, want iedereen wist perfect waar het over ging en de regels van een volksvergadering waren genoegzaam gekend.

De voorzitter had nu plaatsgenomen in de stoel die centraal op het platform stond. Hun blikken kruisten elkaar, de voorzitter knikte. Het woord was nu aan Verticorix.

De koning trad echter niet naar voren. Op zijn teken besteede een merkwaardig figuur het podium, een slanke man met gladgeschoren wangen en een grote afhangende snor, zijn haar was met natte kalk ingesmeerd en in pieken omhoog gezet. Hij droeg enkel een broek, zijn naakte bovenlijf had hij beschilderd met

rode verf en sierlijke blauwe patronen. Om zijn hals droeg hij een gouden torque. Hij was een bard, een verteller, een bewaarder van de oude verhalen waarvan sommige al vele honderden jaren mondeling werden overgeleverd. De barden waren graag geziene gasten, de Kelten hielden ervan te luisteren naar de verhalen die zij zo schitterend wisten te vertellen en uit te beelden.

Het geroezemoes verstomde. Alle ogen waren gericht op de verteller die nu voorovergebogen, met een hand op zijn buik, over het platform strompelde.

Iedereen kende het verhaal dat hij roepend en zingend vertolkte. Het was het verhaal van hun volk. Het vertelde hoe ze afstamden van de Cimbren, de Teutonen en de Ambronen die in de tijd van hun overgrootvaders hun land in het verre noorden hadden verlaten na de zoveelste hongersnood op rij, en op zoek waren gegaan naar vruchtbaardere streken. Na enkele jaren van omzwervingen hadden ze het land tussen Mosa en Rena bereikt. Een gedeelte was daar achtergebleven terwijl de rest verder naar het zuiden was getrokken. De achterblijvers hadden zich een vaste stek weten te veroveren in een vruchtbare maar dun bevolkte uithoek van Arduenna. Ze bouwden er enkele dorpen en hoeves en een kleine burcht op een rots langs een zijriviertje van de Mosa. De burcht, niet meer dan een toevluchtsoord, kreeg de naam Atuatuca. De inwijkelingen werden al gauw met diezelfde naam aangeduid, een nieuwe stam was geboren. De ambitieuze Atuatuken breidden hun grondgebied vrij snel uit zonder op noemenswaardige tegenstand te stuiten. De kleine Ardense stammen kenden niet de strakke structuur van de grote volkeren in het westen en het zuiden, het waren meer losse dorps- en hoevegemeenschappen die ver van elkaar woonden in de uitgestrekte wouden van het onherbergzame Arduenna en weinig contact met de buitenwereld hadden. Voor deze mensen maakte het weinig uit wie er de plak zwaaide, en ze raakten al spoedig gewend aan de nieuwelingen die op hun snelle paarden het land doorkruisten. Het duurde dan ook niet lang of de Atuatuken beheersten het hele gebied tussen de Mosa en de Urta¹¹. Kort daarna was de eerste echte oorlog losgebarsten toen de Atuatuken enkele vazalstammen van de Nerviërs hadden kunnen overhalen tot een gezamenlijke opstand. Na een reeks bloedige veldslagen waren de Nerviërs naar het westen verdreven en strekte het Atuatukse grondgebied zich uit tot de Tila in het westen en de Tamera in het noorden. Na een langdurige omsingeling hadden ze ook de hand weten te leggen op Nemetia, de stad gewijd aan Nemetona, de godin van het heilige woud. De pogingen van de Nerviërs om het verloren gebied terug te winnen, waren steeds mislukt. Hoewel ze veel talrijker waren, konden de Nerviërs die traditioneel te voet streden, niet op tegen dit nieuwe ruitervolk. De andere volkeren knoopten vriendschappelijke relaties aan met de nieuwe machtige stam, terwijl de verongelijkte Nerviërs zich

¹¹ De Ourthe.

terugtrokken in een isolement dat ze nog jaren zouden aanhouden, en waarbij ze zelfs de handel met de omliggende stammen drastisch beperkten. Maar nog was de uitbreiding van de Atuatukse macht niet gedaan, een nieuwe oorlog had ook het land tussen Mosa en Rena ten noorden van Arduenna onder hun gezag gebracht. Op één generatie tijd hadden de nazaten van Cimbren en Teutonen het gebracht tot een van de grootste en machtigste stammen van het noorden.

En dan, vele jaren later, was er die verschrikkelijke herfstnacht geweest dat de Eburonen, een stam op zwerftocht vanuit het verre zuiden, de Rena waren overgestoken. In slechts drie dagen en drie nachten hadden ze het hele gebied tussen Mosa en Rena ten noorden van Arduenna gebrandschat en geplunderd, de dorpen uitgemoord. In verscheidene kolonnes en met kleine snelle groepen te paard hadden ze zich bliksemsnel over het land verspreid, ze overvielen de nederzettingen bij nacht, vluchtelingen werden in hinderlagen afgemaakt, elke poging om hen een halt toe te roepen was mislukt. Een Atuatukse strijdmacht die haastig was opgetrommeld in het westelijke land was nog tijdens de oversteek van de Mosa bij de doorwaadbare plaats van Canna in de pan gehakt. Nadat de Atuatukse koning zich uiteindelijk van het leven had benomen, was een volksvergadering bijeen geroepen om een nieuwe koning te kiezen. Toen was gebleken dat van de bevolking die in het veroverde gebied had gewoond meer dan een derde niet in het westelijke land was geraakt. Ze waren gedood, naar andere stammen gevlucht, of hadden zich noodgedwongen bij de Eburonen aangesloten. Wat iedereen toen gevreesd had, gebeurde echter niet : er kwam geen grootscheepse Nervische inval. Slechts enkele clans waren ongeorganiseerd het Atuatukse grondgebied binnengetrokken voor wat uitdraaide op een plundertocht, maar ze werden snel weer verdreven. Het was het eerste succes geweest van Verticorix als nieuwe koning. De Nerviërs zouden niets meer ondernemen. De volgende zomer was Verticorix opnieuw ten strijde getrokken, ditmaal tegen het verbond van de Paemanen en de Condrusen, twee kleine stammen die een onherbergzaam gebied in het hart van Arduenna bewoonden. Na een veldslag die door de Atuatuken was gewonnen, waren de Condrusen zich blijven verzetten vanuit een burcht op een heuvel hoog boven de Urta, maar na een lange en moeilijke belegering hadden uiteindelijk ook zij hun nederlaag erkend en waren ze vazallen van de Atuatuken geworden. Het was een hele opsteker geweest na de overrompeling door de Eburonen. De Atuatuken konden weer rekenen op het respect van de andere stammen. En velen vonden nu dat het tijd werd om het land van Mosa en Rena te heroveren.

De verteller baadde in het zweet. Met schorre stem riep hij nog "Verticorix ! Verticorix ! Verticorix !" Terwijl zijn kreet door de massa werd overgenomen, stapte de verteller opzij om plaats te maken voor de koning.

"Mannen !" galmde nu de stem van de koning. "De rest van onze geschiedenis moet nog door jullie worden gemaakt !"

Gejuich steeg op uit de massa. Het optreden van de verteller was een goede zet geweest, de koning had duidelijk de meeste mannen aan zijn kant.

"Dood aan de Eburonen !" riep iemand vanuit de voorste rijen. De kreet werd onmiddellijk overgenomen. "Dood aan de Eburonen !" Het galmde door de vallei.

"Mannen !" brulde Verticorix met rood aangelopen gelaat, terwijl hij een opgewonden rilling door zijn lichaam voelde trekken. "Het is tijd voor wraak ! Bijna twee jaar lang hebben we hierop gewacht, het moet nu verdomme gedaan zijn met in ons hoekje te zitten zuchten ! We hebben dertigduizend geweldige krijgers ! Twaalfduizend Condrusen en tienduizend Paemanen zullen voor ons strijden ! We hebben lang genoeg gewacht ! Het is tijd om die klotzakken terug over de Rena te gooien !"

Opnieuw instemmend gejuich.

Iemand klom op het platform en vatte post aan de overkant, tegenover de koning. Het was Catuvolcorix, de oudste van de clanleiders, een krachtige vijftiger die bekend stond om zijn voorzichtigheid. Verticorix had hem als tegenstander verwacht. Het werd onmiddellijk stil in de massa. Iedereen had het recht om de volksvergadering toe te spreken, en de spreker overroepen of weghonen werd niet getolereerd. Nadat de voorzitter instemmend had geknikt, richtte de oude clanleider zich tot de menigte.

"Ik weet dat de Eburonen minder talrijk zijn dan wij ! Ik weet ook dat zij op geen andere stammen kunnen rekenen, en dat wij vazallen hebben die met ons zullen meestrijden ! Maar ik zeg U : Hoed U voor de Eburonen ! Zij vechten niet zoals wij ! Ze zijn sluw, onberekenbaar, en niet te vertrouwen ! Zij zullen ons niet in het open veld tegemoet treden, zij zullen ons opwachten in hinderlagen, ongrijpbaar voor onze zwaarden en speren zullen zij ons bij nacht overvallen ! Jullie weten allemaal dat ik geen lafaard ben, en als de vergadering beslist dat we tegen de Eburonen ten strijde zullen trekken dan zal ik met mijn oude botten in de voorste gelederen staan, maar de Eburonen zullen ons afslachten ! Onze gezinnen zullen achterblijven, onze verzwakte stam zal ten prooi vallen aan de Eburonen, de Nerviërs, de Treveren of de Remen ! Na deze oorlog zullen er geen Atuatuken meer zijn !"

Verticorix zat op zijn paard, ongetwijfeld het grootste rijdier van de hele stam, maar nog leek het te klein voor zijn berijder. Vanop de heuvelkam aan de rechteroever van de Mosa keek hij neer op het wegenknooppunt bij de grote doorwaadbare plaats van Amma, een eindje stroomafwaarts van de versterkte stad Choa. Hier kruisten twee wegen de rivier. Er was de weg die over het

hoogland in het zuiden kwam, van de hoofdstad van de Treveren en langs Atuatuca, en die ten noordwesten van Amma aansloot op de belangrijke handelsroute naar Samarobriva¹². De veel oudere weg die het leger nu volgde, liep vanaf Nemetia langs de Mosa naar het noordoosten om dan vanaf de doorwaadbare plaats langs de rechteroever verder te gaan naar het land dat de Eburonen bezetten. Een indrukwekkende karavaan van voetvolk, ruiters en karren schoof nu aan over de weg om de rivier over te steken.

Zes dagen eerder, nadat verscheidene sprekers het woord hadden gevoerd voor of tegen de plannen van de koning, had een grote meerderheid van de mannen zich aan zijn kant van het platform geschaard, slechts twee clans hadden aan de overzijde gestaan. Tellen was niet nodig geweest, de volksvergadering had beslist om op te trekken tegen de Eburonen.

Gisterenochtend waren ze dan vertrokken, een lange kolonne van krijgers te paard en te voet, met karren vol voorraden voor de komende dagen. Op de Mosa volgden tientallen smalle platbodemschuiten, de ideale vaartuigen voor deze rivier met haar grillige waterstanden. Ze waren volgestouwd met allerlei voorraden. Het was een indrukwekkend spektakel, temeer omdat ruim een derde van de Atuatukse krijgers over een paard beschikten.

Ze waren al flink opgeschoten. De volgende avond zouden ze de samenvloeiing van de Urta en de Mosa bereiken, waar de troepen van de Paemanen en de Condrusen zich bij de strijdmacht zouden aansluiten. De dag daarop zouden ze dan het grondgebied van de Eburonen binnentrekken, het vroegere oostland van de Atuatuken.

Verticorix dacht even terug aan Catuvolcorix. Al van bij het begin was die zijn grootste rivaal geweest voor het koningschap en alleen al daarom gekant tegen de oorlog tegen de Eburonen, meende hij. Hij had nu Catuvolcorix' clan aangeduid om achter te blijven en het grondgebied te verdedigen tegen eventuele invallen van plunderende bendes, een regelrechte kaakslag voor de oude clanleider. Maar wat ook de uitslag van de oorlog zou zijn, hij ging ervan uit dat Catuvolcorix hem zou blijven dwarsbomen. Daar moest hij iets op vinden...

Hij staarde naar het groepje opzichtig geklede vrouwen die met hoog opgetrokken rokken aan de waterkant zaten en luidruchtig de mannen aanmoedigden. Het waren hoeren die met de legermacht meereidsen, meestal weduwen die het moeilijk hadden om rond te komen met wat ze van hun familie of clan kregen toegestopt en bijgevolg hun lichaam gebruikten om zichzelf en hun kinderen te kunnen onderhouden. Een veldtocht betekende voor hen een uitgelezen kans op extra inkomsten. In het zog van een Keltische strijdmacht vond je ze altijd terug. Vanavond zou hij...

¹² Amiens.

"Verticorix..."

Geërgerd draaide de koning zich in het zadel om naar de raadsman die hem had aangesproken.

"Ik stel voor dat de mannen vanaf morgen hun wapenrusting dragen."

"Waarom, Eporeda?" vroeg Verticorix op geïrriteerde toon. "Dat is één dag voor we de Urta oversteken!"

"Verticorix, ik betrouw die Eburonen voor geen haar. Het zou me niet verwonderen als ze ons al bestoken nog voor we voet op hun grondgebied hebben gezet."

De koning dacht even na. Zouden de Eburonen zich aan deze zijde van de Urta wagen? Hij moest toegeven dat het niet onmogelijk was, ze waren echt wel onvoorspelbaar...

"Goed", besloot hij. "Morgen draagt iedereen zijn wapenrusting."

Hij keerde zijn paard om naar beneden te rijden. Zonder om te kijken voegde hij er dan aan toe: "En Eporeda, de Eburonen *hebben* hier geen grondgebied. Het oostland is van ons." Dan joeg hij zijn paard de helling af.

Ze bereikten zonder problemen de monding van de Urta. De Paemanen en de Condruzen waren op de afspraak, en de strijdmacht van meer dan veertigduizend man sloeg zijn kamp op. In het bos dat de grote heuvel ten zuiden van de samenvloeiing van Urta en Mosa bedekte, flikkerden die nacht vele honderden vuren. Er werd onbezorgd plezier gemaakt, gelachen en gezongen. Het was al laat toen de krijgers zich stilaan in hun dekens rolden om de nacht door te brengen, hun speren en lange zwaarden binnen handbereik. Weldra zouden ze naar hun vrouw kunnen terugkeren, met de hoofden van die gevreesde Eburonen bengelend aan hun zadelknoppen.

De volgende ochtend staken de Atuatuken en hun vazallen al vroeg de Urta over, naar de meest zuidelijke uithoek van het Eburoonse grondgebied. Een vernielde houten brug werd hersteld, er werden boten ingezet, mannen en paarden waagden zich in het water. Het was een langdurige en hachelijke onderneming, want nu waren ze uitermate kwetsbaar voor een aanval van de Eburonen. Velen dachten terug aan die verschrikkelijke slachting bijna twee jaar eerder, toen ze de veel bredere Mosa aan het oversteken waren in een poging om de Eburoonse furie een halt toe te roepen. Maar ditmaal gebeurde er niets. De verkenners die de omwalde nederzetting en de heuvels aan de overkant doorkruisten, merkten niets verdachts op. De nederzetting was verlaten, net zoals enkele hoeves verderop. Ongehinderd trok de strijdmacht verder noordwaarts langs de rechteroever van de Mosa.

Tegen de avond bereikte de voorhoede een klein dorp op een helling boven de rivier. Ze hadden een langgerekt bebost plateau dat zich langs de Mosa uitstreckte

in ijltempo langs het oosten omschreden en waren hier weer bij de rivier uitgekomen.

Verticorix bekeek het allemaal vanaf zijn paard. Hij zag er nog indrukwekkender uit dan anders in zijn schitterende wapenrusting. Hij droeg een ijzeren pothelm met een brede vergulde rand en wangplaten. Over een vuurrode wollen tuniek droeg hij een maliënkolder met een dubbele schouderbescherming en een hoge split op de dijen. Zijn lange broek had een tartanmotief van blauw en groen. Om zijn nek droeg hij een zware gouden torque waarvan de uiteinden de vorm hadden van een paardenhoofd. Ook de brede gouden armbanden waren versierd met paardenfiguren. Het lange zwaard waarvan het bronzen gevest rijkelijk versierd was met email, droeg hij op zijn rechterheup in een al even rijkelijk versierde bronzen schede. Het lederen paardentuig was voorzien van ronde bronzen plaatjes versierd met paardenhoofden.

Zwijgend nam hij zijn helm af, en de wollen muts die hij eronder droeg. Met de muts veegde hij het zweet van zijn voorhoofd en zijn slapen. Het was een lange en warme lentedag geweest, het liefst zou hij zo snel mogelijk zijn zware maliënkolder uitdoen en een frisse duik in de rivier nemen.

Eporeda kwam met enkele verkenners uit het dorp gereden en hield zijn paard in naast dat van de koning.

"Het dorp is nog maar net verlaten, Verticorix. De vuren zijn nog warm. Van voorraden geen spoor, waarschijnlijk hebben ze die dagen geleden al in de buurt verborgen."

De koning knikte zwijgend. Een gekende truc. Straks zouden de mannen wel in het bos op zoek gaan naar verborgen voorraadkuilen.

"We gaan hier de nacht doorbrengen, Eporeda. Leger de clans rond het dorp, en ik wil een deftige woning voor vannacht. En de jongste hoer die je kunt vinden."

Eporeda keek even vragend naar een andere raadsman die achter de koning stond, en zei dan aarzelend : "De Eburonen kunnen ons hier gemakkelijk aanvallen vannacht... Het bos komt bijna tot tegen het dorp... "

"Wou je misschien de Mosa oversteken ?" brieste Verticorix. "Dan zijn we morgenavond nog bezig ! Ik weet ook wel dat die varkens ons hier kunnen aanvallen ! Dan moeten de troepen maar wakker blijven !"

Twee dagen later hadden ze nog niet één Eburoon gezien. Ze waren verder getrokken langs de Mosa, en de granieten heuvels van Arduenna waren overgegaan in een glooiend landschap met bossen, graslanden, uitgestrekte graanvelden en kleine akkers. Dorpen en boerderijen aan de Eburoonse kant van de rivier lagen er verlaten bij. Aan de overkant hadden ze Canna zien liggen, de

meest noordelijk gelegen vesting van de Atuatuken, een oude burcht op het uiteinde van een langgerekt plateau van grauwe mergel.

Ten noorden van dat plateau lag een dorp aan de doorwaadbare plaats over de Mosa. De bewoners waren overgestoken met nieuwe voorraden voor het leger, ze hadden gerookt vlees, linzen en bonen, broden en bier meegebracht. De plaats riep bij vele krijgers onaangename herinneringen op aan de nederlaag tegen de Eburonen.

De zon was elke dag ongenadig van de partij geweest, en de rijken vervloekten hun zware maliënkolders. De mannen begonnen te morren, de nachten met te weinig slaap begonnen hun tol te eisen, de vermoeidheid sloeg vooral toe in de rangen van de krijgers die zich geen paard konden veroorloven. Sommigen vroegen zich luidop af waarom ze de Mosa niet aan de overzijde hadden gevolgd, veilig op het eigen grondgebied. Tot woede van Verticorix had één van de Paemaanse clans het gros verlaten en was het Eburoonse binnenland ingetrokken op zoek naar buit.

Ver voor de troepen, ergens op de brede laagvlakte die zich langs de Mosa uitstreckte, stuurden vijf ruiters hun paarden voorzichtig door het water van een kleine zijrivier en over de modderige oever naar de wilgenbosjes verderop. Ze hadden hun zware wollen mantels omgeslagen tegen de vochtige kilte van de ochtend, en omklemden elk een werpspeer met een slanke bladvormige ijzeren punt. Ze vormden één van de verkenningssploegen die voor het gros en op de flank zochten naar sporen van de Eburonen. Het was een gevaarlijke opdracht. Er werd geen woord gesproken, de leider van het groepje maakte af en toe met enkele gebaren duidelijk wat hij van de anderen verlangde. De laatste wilgenbosjes maakten plaats voor een wijds grasland, een kille ochtendbries kamde vanaf de rivier door het hoge gras met de ontelbare paarse en gele bloemen een langgerekte heuvel op. De ruiters zwenkten naar rechts, waaierden uiteen en reden in een licht drafje naar de heuvelrug. De ochtendzon scheen in hun ogen.

Plots schitterde er iets op de heuvelkam. Bruusk trokken ze aan de teugels, de paarden steigerden. Verbaasd keken ze naar de duizenden krijgers die op de heuvelrug verschenen, overal stonden ze recht uit het hoge gras. Op de flanken kwamen er ruiters uit de bosrand.

“Terug !” schreeuwde de leider van de verkenners, en haastig keerden ze de paarden. Ze stormden door het hoge gras, de ruiters joegen de paarden voort met hun geschreeuw. Wilgentakken striemden langs hen heen, vogels vlogen verschrikt uit de bosjes op. Achter hen bleef het stil...

Verticorix keek stomverbaasd naar de vijf verkenners die zonet in volle vaart waren teruggekeerd en hijgend hun verhaal hadden gedaan. Stonden die Eburonen hen op te wachten ? Dat is toch pure waanzin, hoeveel krijgers hebben ze, twintigduizend, hoop en al ? Hij had er twee keer zo veel bij !

“Hoe ver van hier ?” wou de koning weten. Maar daarop konden de verkenneren zo gauw niet antwoorden. De vlakke volgen tot aan de zijrivier, die oversteken, voorbij de wilgenbosjes en dan rechts op de heuvelkam, daar hadden ze de Eburonen gezien, zeiden ze.

“Laat mijn carnyx¹³ de clanleiders roepen !” riep Verticorix naar één van de raadslieden die opgewonden stonden te discussiëren. Al snel weerklonk het bizarre geblaf van de Keltische strijdhoorn, een steeds weerkerend signaal dat de clanleiders bij de koning moest roepen. Plots een heel ander signaal, een oorverdovend geloei dat vrijwel onmiddellijk door andere carnyxen werd overgenomen. Er steeg rumoer op uit de massa krijgers, geroep, overal beweging, heen en weer geloop, opgewonden paarden. Het geloei van de carnyxen bleef alles overheersen, het bracht de strijders in een opgewonden trance, het was een geluid dat de haren deed rechtstaan. Hier en daar gooiden krijgers hun bagagezak weg, trokken haastig hun kleren uit, liepen zingend en roepend naar de rivier en begonnen naarstig met de meegebrachte kalk hun haren in te smeren en in pieken te zetten, ze beschilderden elkaars lichaam met kronkelende symbolen. Zij waren de meest fanatieke strijders, gekken volgens sommigen, mannen die absolute minachting toonden voor de dood en voor hun tegenstanders door zich naakt en zonder schild of helm in de strijd te werpen en zich liever dood vchten dan zich over te geven of zwakte te tonen.

Terwijl Verticorix nerveus ijsberend op de laatste clanleiders wachtte, trokken de eerste ongeduldige clans al aan hem voorbij, hun standaarden en carnyxen op kop. Verticorix herkende de everzwijnstandaard die een ruiter met zich meedroeg, en hij keerde zich bruusk naar een van de clanleiders.

“Uw bende is weg zonder U !” brieste hij. “Hou die onnozelaars verdomme tegen, we vertrekken pas als ik het zeg !”

Het had echter geen zin meer, langs alle kanten werden ze omstuwd door mannen die belust op de strijd naar voren drongen om met hun clan als eerste in het strijdperk te staan tegenover de beruchte Eburonen. Te midden van het gewoel en gedrum beseftte Verticorix dat hij het anders moest aanpakken. Hij besteeg zijn paard, wendde zich tot de verkenneren die de vijand hadden ontdekt, en riep hen toe : “Mee met mij naar voren, en toon me waar we moeten zijn ! En jullie...” Hij keerde zich naar de enkele clanleiders die nog in de buurt waren. “Zodra de troepen opgesteld staan, wil ik jullie allemaal bij mij hebben. En waag het niet aan te vallen zonder mijn bevel !” En hij stormde weg, omgeven door zijn handvol raadslieden en de vijf verkenneren.

De massa van meer dan veertigduizend Atuatuken, Paemanen en Condruzen stroomde naar voren door de brede grasvlakte langs de Mosa. Ruiters en voetvolk

¹³ Keltische strijdhoorn.